

Z deníku návštěvnice Číny

Slovo „návštěvnice“ není úplně přesné. Na západní pobřeží Tichého oceánu jsem odcestovala jako jedna z pětáosmdesáti účastníků uměleckého turné Symfonického orchestru Českého rozhlasu. Pro všechny to bylo poprvé... Leccos jsme samozřejmě vyčetli z publikací (Praha - Peking vzdušnou čarou 7 455 km; populace kolem 1,2 miliardy, třetí největší země světa...), mnohé jsme ovšem předem tušit nemohli. Třeba organizační nesrovnalosti v leteckém provozu, v jejichž důsledku nám do konce zájezdu nedorazily noty, smokiny, tympány či léky. Rovněž jsme nepředpokládali, že extrémní disciplína bude vyžadována ode všech bez rozdílu - tedy i od renomovaných umělců. Občas jsme byli udivení, jindy roztrpčení, ale zažili jsme i radosti! Na devíti koncertech nás vyslechlo asi 22.000 lidí. Šéfdirigent Vladimír Válek se svým orchestrem, sólistou Janem Simonem a spolupracujícím dirigentem Jinem Wangem rozhodně dobyli srdce hudbymilovných Číňanů v Pekingu, Nanjingu, Šangaji, Šen-zenu a Makau, jakož i Taiwanců z Tai-pei a Tachung.

Díky rozsáhlosti území jsme se pohybovali v mírném, subtropickém i tropickém pásmu - a po očku sledovali současný život v oněch končinách. Můj deník z období přelomu roků 2001-2002 je popsán skutečně hustě. Ráda se s Vámi podělím.

První vjemy

Chlad. Zima ovšem s vojáky, rozestavěnými po celém letišti na přesně vyměřených stanovištích, ani nezachvěje. Modrá obloha a slunce prý v Pekingu vůbec nepatří k běžným jevům. Že by se hustá opona smogu, pocházejícího především z nekvalitních topných materiálů, rozestoupila právě na naši počest?! Členové Mezinárodního olympijského výboru rovněž zažili Peking bez mráčku, dokonce se jim vdechovaný vzduch zdál být fantasticky čistým. Že se tak stalo na úkor dva týdny mrznoucích obyvatel hlavního města, to už se nedozvěděli.

Při cestě z letiště se najednou celé osazenstvo autobusu nalepilo k okýnkám napravo. „Viděli jste to? Holič na ulici, v tom mrazu!“ Zaujaly nás i parky, přímo hýřící fyzickou aktivitou: tai-chi, jóga, tanec, jogging, strečing... Brzy po ránu tady potkáte především starší lidi. V bytech totiž běžně žije několik generací pohromadě, a tak se senioři na prahu nového dne raději vytratí. Dalším důvodem je venčení ptáčků. (Bývalý pekingský starosta se prý od dětství psů bál, jejich držení proto náležitě zkomplikoval. Licence je nehorázně drahá a do ulic smějí jen po setmění.) Obyvatelé metropole s sebou do parků tedy přinášejí klece.

Pro dění na silnicích nenacházíme pochopení. Na červenou se jezdí téměř bez výjimky. Chodci jsou vystaveni trvalému ohrožení motorizovaných i na vlastní pohon se řídicích jezdců. Nejdostupnějším dopravním prostředkem zůstává bicykl. Kolům jsou přidělována registrační čísla a průkazy, musíte za ně platit parkovné. (Jeho výše mnohdy závisí na vaší výmluvnosti.) Běžně jsou nabízeny služby rikša. Při detailnějším pozorování vozidel jsme zjistili, že zhruba dvě třetiny všech tvoří taxíky. Zbytek jsou prý auta firemní; jednotlivec zůstává většinou bez šance, neboť pořizovací cena dosahuje vysokých cifer.

Pár letmých nakouknutí do historie

Z pamětihodností jsme toho v Pekingu moc nestihli. Zato jsme ovšem koncertovali v budově Všečínského shromáždění lidových zástupců. Hlíдали nás bedlivě, všude - už dlouho jsem nepocítila tento specifický druh tísně. Uděláte krok a rázem se před vámi vynoří bytost s nesouhlasným, tvrdým

výrazem ve tváři. Stop! Využili jsme volného času mezi zkouškou a koncertem a unikli před těmi pohledy do Zakázaného města, tedy k někdejšímu sídlu císařů. Celková plocha 720 000 m² z něj učinila největší palácový komplex světa. Obklopuje jej zeď o výšce 10 m a vodní příkop o šířce až 52 m. Nad bezpečností objektu bdí dva monumentální bronzoví lvi - mimochodem, tento živočišný druh v Číně nikdy nežil. Zmíněné šelmy jsou zde vnímány jako symbol nadlidské síly, a proto se vždy umísťovaly tam, kde byla vykonávána úřední moc. V Zakázaném městě objevíme i císařskou zahradu. Květiny a letité stromy harmonicky zapadají do okolní architektury. Se stavbou se započalo roku 1417, dnes ji tvoří 9900 místností a sálů. Ve středu síně Nejvyšší harmonie spatříme císařský trůn, po sloupech se vinou zlatí draci. Pořádaly se tady důležité ceremonie při příležitosti uvedení císaře na trůn, oslav jeho narozenin, vyhlášení klíčových ediktů. Tehdy pokleklo v řadách na prostorném náměstí i devadesát tisíc vojenských a ostatních hodnostářů. (Mimochodem, u dvora prý žilo až 10 000 eunuchů a někteří císaři si vydržovali i 150 konkubín.) Zněly hudební nástroje, stoupala opojná vůně a nikdo ani na okamžik nezapochoyboval, že na trůn usedl Syn Nebes. Dnes objekt hostí mimo jiné i kasárna. Mezi stromy si vojsko vypnulo šňůry a rozvěsilo na ně prádlo. Pobíhají před námi, cvičí, bojovně pokřikují. Ani jeden z nich neměří méně než 180 cm. Inu, urostlí čínští mužští, elita!

Historii nedávnou připomíná rozlehlé náměstí Nebeského klidu s majestátním objektem muzea čínské revoluce, Maovým mauzoleem a již zmíněnou budovou parlamentu. V ono sobotní odpoledne si tady pouštělo několik dětí s tatínky draky. Začínám odhalovat nesporné klady čínské disciplíny: když totiž kolega odhodil v srdci Pekingů nedopalek cigarety, okamžitě k němu přistoupil kolemjdoucí občan a přiměl ho k nápravě nepřístojnosti. K výmluvným skicám z Číny patří i fakt, že přihlížející příslušník policie nehnul ani brvou.

Další dotek s minulostí, ba dokonce s divem světa nám byl zprostředkován v jednom volném dopoledni: výlet k jedinému lidskému dílu, jež je viditelné z vesmíru pouhým okem, na Velkou čínskou zeď. Všechny superlativy mě ovšem ponechaly lhostejnou - od svých přátel jsem totiž věděla, že nás vyvezou na jedno z pečlivě zrekonstruovaných míst, cíl turistických poutí. Fascinace se dostavila - ovšem při pohledu na svahy hor, jimiž se zeď v délce asi 6 000 km vine. Pobaveně jsme mýjeli udivené tváře členů školních skupin. Přijíždějí sem prý výpravy z různých koutů země, a pro mnohé Číňany se právě zeď stala památným místem prvního setkání s nežlutou tváří. Zvesela se s námi fotili, někteří na nás pokřikovali anglická slovíčka - konečně nespoutané bytosti, projevující radost i rozpustilost.

Šest velkých gastronomických škol,

jimiž se Čína pyšní, jsme během deseti dnů na jejím teritoriu pochopitelně nepoznali. Ale nedotčení jsme rovněž nezůstali. Bezprostředně po příletu do Pekingů uspořádala hudební agentura slavnostní oběd. V prostředí luxusní vily a za asistence hojného, leč ne právě hbitého personálu nám byly v drobných, ale zato četných chodech servírovány špičkové pochoutky pekingské kuchyně: kromě těch tušených i žraločí polévka, holoubátka nebo husí pařát v rajské omáče. S milou ohleduplností nám nabídli příbory, dokonce zlaté. Někteří se jich radostně chopili, jiní odolali - pojídání hůlkami se v tomto případě zřejmě stalo věcí osobní cti! Čínští spolustolovníci nás udivovali zvláštní kombinací nápojů - červené víno zapíjeli teplým mlékem. Jak jsme se později dozvěděli, jednalo se o mléko kokosové. Komunikace probíhala poněkud kuriózně: jakmile Češi vznesli dotaz, putoval přes tlumočníky k nejvyšší hlavě agentury, od ní k poradcům, asistentům, spolupracovníkům a přes řadu dalších úst vzešla odpověď, mnohdy jednoslovná. Poněkud úsměvné - ale rozhodně to zabránilo nastolení nespolečenského ticha u slavnostní tabule. (Pravda, moc jsme se toho nedozvěděli.)

Přiznávám, připadalo mi podivné, že paní šefová nehovoří anglicky. Vždyť sem přiváží koncertní umělce z celého světa! Při nejbližší příležitosti jsem se zeptala svého českého kamaráda, který zde už dva roky pracovně pobývá, jak si Čína v oblasti cizojazyčného vzdělávání vede: „Vládním výnosem se vedení státu usneslo, že do roku 2005 bude celý národ hovořit plynule anglicky. První měsíc poté televize neustále přinášely reportáže z nejzapadlejších koutů země, kde vyučovali zahraniční lektoři bez rozdílu všechny, včetně stařečků. Poměrně záhy kampaň utichla...“ Věříme tomu.

Ještě téhož dne večer jsem se ocitla v centru Pekingu na jakémsi „trhu dobrot“. Z četných stánků s místními pochoutkami vyřvávali kuchaři či pekaři své nabídky: nejrůznější druhy masa, kousky mořských plodů nebo hadů, larvy, kobylky, žáby, zárodky kuřat, housenky. Vše vesměs šikovně napíchnáno na špejlích, abychom se mohli i za chůze sytit. Ještě teď mi není úplně dobře při vzpomínce na brouka, kterého jsem v touze po poznání ochutnala; útěchou mi může být, že jsem svůj organismus obohatila o proteiny! Pochválit se mohu i alkoholickým zážitkem z restaurace: při pohledu na mě, bez ustání se chvějící zimou, postavila servírka na stůl štamprličku docela chutného likéru. Poté, co jsem ji vyprázdnila, mi s lišáckým úsměvem ukázala zdroj: velkou láhev - jakoby od okurek - se žlutou tekutinou, v níž se v mnoha zákrutách svíjel had!

Neminula nás ani pekingská kachna, pyšnicí se historií dlouhou přes 1 500 let. Před vložením do pece se naplní vodou, zaváže se z obou konců a průběžně polévá směsí oleje, omáčky a medového sirupu. Jako palivo se používá dřeva z meruňky nebo broskvoně, aby se dosáhlo žádoucí vůně. To, co z pece po čtyřiceti minutách vytáhnou, připomíná svou sytě červenou, sklovitou barvou nalakovanou atrapu. Servíruje se nakrájená na tenké plátky, které si namočíte v omáčce z bobů a spolu s pórkem je přenesete na tenounkou rýžovou placku. Zabalíte, spapáte. A při východu se ještě jednou zastavíte u klecí na všelijakou drobotinu, ještě jednu si prohlédnete nevidanou škálu říčních a mořských příšerek, leckde i hadů, slepic, králíků. Možná si vybavíte hodiny zoologie, jež by se při vstupu do zdejších stravovacích podniků mohly odvíjet v duchu Komenského požadavku názornosti.

V teplých krajích

Kanton, nebo-li Guangzhou, představoval po supermoderní metropoli Šangaji a exkluzivním ghettu Šen-zenu další „štaci“ SOČRu. Při průjezdu městem nás uhranuly zelené plochy, palmy, ibišky a další subtropická flora i malebná jezírka. Trošku se tady pozastavíme, ostatně volný den přímo vybízel k soustředěnému pozorování. Kanton, tradiční obchodní centrum, leží u Perlové řeky. (Jak honosný název pro ten nevábny tok.) Vedla jím legendární Hedvábná stezka, byl svědkem opiových válek, tady má původ i hnutí, jež vyústilo ve svržení poslední dynastie a ustavení republiky roku 1911. Město proslavila také jeho kuchyně. Připravují se zde hadí speciality, maso z koček, psů, i jezevců. (Jejich ubíjení přímo před očima strážníků prý v Kantonu kvůli „útlocitným“ národům v posledních letech poněkud omezili.) Nemuseli jsme chodit daleko od hotelu, abychom se ocitli přímo ve vřavě trhu. Množství nejrůznějšího zboží je nevidané! Špínu, smog a nelibé vůně jsme se snažili nevnímat, bdělost vůči nákupům nutně opadla po chvíli. Jen si představte jakési „monotematické“ obchodní bloky: vstoupíte na teritorium hraček a stěží se z něj vymotáte, abyste vpadli do záplavy obuvi a koženého zboží. V ulici hub kupodivu nenakupovaly kuchařinky, ale spíš pánové - záhy jsme pochopili, že tato materie je určena k omamování... Přeplněné obchody vybízejí ke srovnání s někdejšími socialistickým Československem. Pokulhává. Reformy z konce 70. let umožnily v Číně liberalizaci. V omezené míře nastalo vlastnictví drobných a středních podniků, vstoupily sem zahraniční technologie a techniky. Trh

zaplavily světové módní značky - v obchodech i u stánkařů se to jen hemží nápisy Versace, Adidas, Nike. (Jak se bránit nečestné soutěži, na to zatím okolní svět nepřišel.) K úsměvnému specifiku zdejších nákupů patří i smlouvání, jež mnohdy připomíná divadlo dvou herců. Jste-li talentovaní, můžete se dostat klidně i na šestinu původní ceny.

Lidé z Kantonu jsou o poznání přívětivější a srdečnější než severané. V obchodě s hadříky se na mě doslova sesypalo asi pět středoškolaček a s výskaním, náruživým gestikulováním a nadšením mi naznačovaly, jak se jim líbí mé modré oči a (měřeno jejich normami) dlouhé řasy. No, proč to zapírat, potěšily mě! Naopak, trochu mě zamrazilo v jedné z uliček, když můj pohled sklouzl ke dvojici mužů na rozprostřené dece. Působili jako dvě laškující se šelmy, záhy jsem ovšem jejich role dešifrovala jako pacienta a zubaře...! Pomineme-li „stomatologii“, uchovala si čínská medicína dodnes vysokou úroveň. Je založena na léčbě pomocí přírodních látek, ale také akupunktury, akupresury, masáže, dechových cvičení. Mnozí vyzdvihují zejména její přínos při léčení vleklých chorob. Vzhledem k tomu, že tradiční lékařství mělo za úkol sloužit vládcům, toužícím po dlouhověkosti a uchování životní energie do vysokého věku, bylo vyvinuto mnoho metod a přípravků, které jsou v tomto ohledu velmi účinné.

Po tom zneklidňujícím zážitku jsem právě včas narazila na kavárnu, jež mě svou atmosférou přenesla do Paříže. Usadila jsem se na sluníčku a jen tak v tričku si užívala „evropskou“ chvilku. (Ono totiž, káva tady vůbec není běžným nápojem. A za dobrou kávu si už musíte připlatit. Po několikadenní abstinence tak učiníte milerádi!)

Po stopách Portugalců

Krom jiného jsem si do Číny „jela uvědomit“ své bytostné evropanství. Určitě jsem nebyla sama, kdo v duchu zajásal při pohledu na portugalské nápisy v Makau. Tato kolonie byla Portugalsku pronajata v letech 1557 až 1999. Její prosperita je spjata s obchodem a provozováním kasin. Vliv Asie i Evropy se zde setkává v architektuře, umění, pochopitelně v pokrmech a myslím, že i v chování lidí. Blahořečím Makao! Najednou chápu, proč od roku 1295, kdy se Marco Polo vrátil ze svých výprav, fascinuje Čína Západ. V příjemném počasí začínám pociťovat smutek nad blížícím se odjezdem. Ta země, jež lidstvu darovala kompas, seismograf, střelný prach, papír či hedvábnictví, skýtá i dnes mnohou inspiraci: třeba v umění svých kuchařů, zahradníků nebo cvičitelů, dokonale ovládajících skrz fyzično svou psychickou kondici. Čína mě začíná zajímat. A co víc, jsem přesvědčená, že Čínu stále více zajímají Dvořák, Smetana, Rachmaninov, Beethoven...